

תשובות הגר"ח (כת"י)

ויחי

ש. ויחי מ"ח ד'. ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל וגו'. יש לדקדק דבכל החומש כשהזכיר פדן אמר הכתוב פדן ארם ואילו כאן אמר רק פדן.
ת. א. כי כך אמר יעק"א בקצרה.
ב. אז קראו לה כך.

ש. ויחי מ"ח ט'. פרש"י וז"ל, בזה. הראה לו שמר אירוסין ושמר כתובה כו' עכ"ל, צ"ב מהיכן הי' ליוסף השטרות שם, דכי ידע שיצטרך אותם, ולא מסתבר שלקחם לכל מקום שהלך.
ת. א. שמרם כי כתובה צריך לשמור.
ב. לקח שם נייר וכתב לו.

ש. ויחי שם. עוד פרש"י וז"ל, ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב (הושע י"א ג') ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחם על זרועותי עכ"ל, וכן פרש"י בהושע שם. ולכאור' יש לשאול למה אמר שם רק תרגלתי לאפרים ולא אמר גם תרגלתי למנשה והיינו שיאמר שם תרגלתי לאפרים ומנשה, שהרי לעיל פסוק ח' (ט') פרש"י וז"ל וירא את בני יוסף. ביקש לברכם ונסתלקה שכניה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת ממנו ויהיו ובניו' ממנשה כו', וביקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש עכ"ל, ולכאור' צ"ב.
ת. ככתוב וישם את אפרים לפני מנשה.¹

ש. ויחי מ"ח י"ב. פרש"י וז"ל, ויוצא יוסף אותם. לאחר שנשקם הוציאם יוסף מעם ברכיו כדי לישבם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם עכ"ל, יש לדקדק דהו"ל לרש"י לומר לאחר שחבקם שהרי כתיב וישק להם ויחבק להם כי אם הוציאם יוסף אחר שנשקם לא הי' יכול לחבקם.

¹וכן השיב מרן שליט"א במכתב נוסף: וישם את אפרים לפני מנשה.

ת. א. היינו הך.

ב. בשעת הוצאה.

ש. בהנ"ל. מלשון רש"י 'כדי לישבם זה לימין וזה לשמאל' מבואר שבתחילה היו אפרים מימין יעקב ומנשה משמאלו, ויוסף הוציאם כדי שיהיו אפרים משמאל יעקב ומנשה מימין, אך לכאור' צ"ב למה מלכתחילה נעמדו לפני יעקב כשאפרים מימין ומנשה משמאלו.

ת. א. יעקב העמידם כן.

ב. בלי כוונה.

ש. בהנ"ל. הנה מ"ש רש"י כדי 'לישבם', יל"פ, א. להושיבם. ב. להחזירם. ואם נימא דהכוונה להחזירם (וה"נ מסתברא, דאל"כ הו"ל לרש"י לומר להושיבם בהדיא ולא לישבם), א"כ אפשר דבתחילה באמת נעמדו כשאפרים משמאל יעקב ומנשה מימין (וכמו שעשה יוסף אח"כ) רק כיון שנשק להם וחבק להם, זזו ממקומם ונהפך הסדר, ולכן לאחר שנשקם דייקא הוציאם יוסף מעם ברכיו כדי לישבם פי' כדי להחזירם כפי שהיו בתחילה זה לימין וזה לשמאל. והאם נכון לתרץ כן.

ת. א. אולי.

ב. נכון.

ש. ויחי מ"ח י"ד. וישלח ישראל את ימינו וגו' שכל את ידיו וגו'. שאל בני דוב נ"י למה הוצרך יעקב אבינו לשכל את ידיו, דלכאור' הי' לו לומר להם להחליף את מיקומם ולברכם מבלי לשכל ידיו.

ת. לא להטריחם.

ש. ויחי מ"ח כ"ב. פריש"י וז"ל, בחרבי ובקשתי. היא חכמתי ותפלתי עכ"ל, הנה בחומשים הישנים יש כאן הוספה בזה"ל: ועיין ברא"ם שכתב דאי אפשר לפרש על חרבם של שמעון ולוי, דהא לא עשו מדעתו שהרי כעס עליהם על זה. ולעניות דעתי בלאו הכי אי אפשר לפרש עליהם דמה נתינת טעם יהיה על שנתנו ליוסף מפני שלקחוהו שמעון ולוי בחרבם ובקשתם, והלא אדרבה מזה הטעם ראוי שיתן לשמעון ולוי ולא ליוסף ודו"ק, ע"כ לשון ההוספה שם. ולו"ד הכותב ולעניות דעתי כו', הי' לומר דאה"נ והיינו כי כיון ששמעון ולוי היו עיקר מוכרי יוסף כדלהלן מ"ט ה' ברש"י לכן נתן יעקב ליוסף את מה שהי' [צריך להיות] של שמעון ולוי. והאם נכון ליישב בכך את דברי הרא"ם (ומ"ט).

ת. א. אולי.

ב. הם בניו.

ש. ויחי מ"ט ו'. פרש"י וז"ל, וברצונם עקרו שור. רצו לעקור את יוסף שנקרא שור כו' עכ"ל, לכאור' יש לשאול למה זה נכפל, שהרי כבר כתיב לעיל פסו' ה' שמעון ולוי אחים ופרש"י בעצה אחת על שכם ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגהו כו' עכ"ל, ושמא יש הבדל בין להרוג לבין לעקור, ואם כן צ"ב מהו ההבדל שלכך זה נכתב שוב.

ת. א. לעקור מן השורש.

ב. לא כתוב מה.

ש. ויחי מ"ט י"ט. פרש"י וז"ל, גד גדוד יגודנו גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ כו' עכ"ל, יש לשאול למה זה לא נאמר גם אצל ראובן ומנשה (חצי המנשה) שיצאו גם הם עם בני גד.

ת. א. ראובן יש לו בכורה ולא הוצרך לכך.

ב. כי גד מלשון גדוד.

ש. ויחי מ"ט כ"ה. פרש"י וז"ל, ברכת שדים ורחם. כו' כלומר יתברכו המולידים והיולדות שיהיו הזכרים מזריעים טיפה הראויה להריון, והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן עכ"ל, הנה לעיל (ויגש מ"ו ט"ו) פרש"י וז"ל, אלה בני לאה ואת דינה בתו. הזכרים תלה בלאה והנקבות תלה ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה עכ"ל, ולכאור' לפי"ז נמצא דהברכה של ברכת שדים ורחם קאי רק בנות וכמ"ש רש"י שיהיו הזכרים כו'. ולכאור' היתכן לפ' כן.

ת. א. אולי.

ב. מבנות יוצאים בנים.

ש. ויחי נ' ט"ו. פרש"י וז"ל, ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו במיתתו אצל יוסף שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו ומשמת יעקב לא קרבן עכ"ל, ולכאור' צ"ב דהא כיבוד אב ואם הוא גם לאחר מיתה, וכיון שהיה מקרבן בשביל כבוד אביו למה הפסיק אחר פטירת אביו.

ת. א. לאחר מיתה לא שייך בבניו.²

ב. לא חש בזה.

²עי' בנו"כ בשו"ע הל' כבוד או"א, דבחי' ההורים, בכלל כיבוד או"א כלול מצוה לכבד את האב הבכור.

ש. ויחי נ' כ'. שאלנו את מרן שליט"א: ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטבה וגו'. לכאור' משמע דאף שנתכוונו לרעה מ"מ נחשב להם למצוה כי נתגלגל עי"ז טובה להחיות עם רב. האם זה נכון. ואם זהו נכון א"כ צ"ב למה נענשו ע"ז והיינו העשרה הרוגי מלכות והרי זה נחשב להם למצוה. והשיב מרן שליט"א (תשובות הגר"ח ח"א תשובה נ"ה): נכון ומ"מ נענשו משום שחשבו לעשות וצריך כפרה וסליחה. (והגראי"ש שליט"א בנו דמרן שליט"א ציין מקור לזה מנזיר כ"ג א'). והעירו לשאול דמאיך כתב מרן שליט"א (בהיפוך) בתשובות הגר"ח שם תשובה תס"ג, וז"ל השאלה, משלי כ"א ד'. רום עינים ורחב לב נר רשעים חטאת. האם מיירי כאן ברשעים גמורים והיינו לפי מה שפרש"י לעיל י"ג ו' דהרשע גמור קוראהו הכתוב 'חטאת'. והשיב מרן שליט"א שם: אפי' עושה דבר טוב הו"ל חטאת שאין מכוין לטובה. ולכאור' הוי סתירה. וצ"ב.

ת. הכל חשבונות שמים.³

ש. ויחי נ' כ"א. פרש"י וז"ל, וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלב עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד ועל ידיכם נודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם מה הבריות אומרות כת של בחורים ראה ונשתבח בהם ואמר אחי הם ולבסוף הרג אותם כלום יש אח שהורג את אחיו כו' עכ"ל, האם הכוונה, ועל כרחך שלא אהרוג אתכם כי אם אעשה כן שוב ירננו עלי שאני עבד.

ומש"כ, יש לך אח שהורג את אחיו, צ"ב כי מצינו בקין שהרג את הבל ובעשו שרצה להרוג את יעקב.

ת. א. לא בצדיקים.

ב. כי לא הי' לו רק אח אחד וקינא בו.

ש. ויחי נ' כ"ג. גם בני מכיר בן מנשה. מה שנקרא 'מכיר' יל"פ כמ"ש רש"י לעיל מ"ט ה' הסייף בלשון יוני מכי"ר, כי בני מכיר יצאו למלחמה בא"י כמ"ש מטות ל"ב ל"ט. והאם ניתן לומר כן.

ת. יפה.

³ שו"מ מש"כ מרן שליט"א ב'טעמא דקרא' פ' וישב וז"ל, וישלחו מעמק חברון. כ' בעה"ט ליוהו עד חברון א"ל אבא חזור בך א"ל כתיב ידינו לא שפכה ולא פטרנוהו בלא לוי' זהו שאמרו בפרק עגלה ערופה נפטר ממנו. וקשה היאך ניזוק הא אמר' בסוטה מ"ו ב' כל המלוה את חברו ד' אמות אינו ניזוק ועוד הרי שלוחי מצוה אין ניזוקין. וי"ל כיון שיצא לו טובה עי"ז שמלך על מצרים אין זה נקרא היזק, ודוגמתו אמר' בברכות ט' ב' כל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל היום אר"ז איני והא אנא סמכי ואיתזקי א"ל במאי איתזקת דאמטית אסא לבי מלכא התם נמי מיבעי לך למיתב אגרא למיחזי אפי' מלכא דאר"י כו' ומבואר דאם יצא לו טובה עי"ז אינו נקרא היזק, עכ"ל מרן שליט"א שם.

תשובות הגר"ח (כת"י)

על שו"ע או"ח ומשנה ברורה

(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

ש. או"ח רכ"ה. ברכת שהחיינו. שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. האם הפסיק הוא אחרי והגיענו, באופן שנמצא ש'לזמן הזה' קאי גם על תיבות שהחיינו וקיימנו, או"ד הפסיק הוא אחרי וקיימנו, באופן ש'לזמן הזה' קאי רק על והגיענו.

ת. אכולן.⁴

ש. שאלנו את מרן שליט"א: כתב המחבר (או"ח ר"ה א') וז"ל, על הירקות מברך בורא פרי האדמה כו' עכ"ל, יש לשאול, מי שטעה ובירך בורא פרי האדמה ולא בורא פרי האדמה, האם יצא, והאם חשיב שהוציא שם שמים לבטלה. והשיב מרן שליט"א (הודפס בס' תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתל"ז): מסתבר שיצא. וחשבתי ליתן ראייה לתשובת מרן שליט"א מדברי המשנ"ב (שלמדתי אח"כ) בסי' קס"ז ס"ק ט"ז דכתב וז"ל, המוציא. בהא קודם המם 'ואם בירך מוציא יצא' עכ"ל. והאם היא ראייה נכונה.

ת. אמת.

ש. או"ח רכ"ד. הובא משו"ת לב חיים ח"ב סימן מ"ב כמה ברכות שיש לומר בראיית פני מלך המשיח ואלו הם: בא"ה אמ"ה גאל ישראל. בא"ה אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. בא"ה אמ"ה שחלק מחכמתו ליראיו. בא"ה אמ"ה שחלק מכבודו ליראיו. בא"ה אמ"ה חכם הרזים. ע"כ. ובקשתנו לדעת את דעת מרן שליט"א כשבעזה"י יהיה זה למעשה בקרוב האם לברך כהנ"ל.

ת. ברוך מחיה המתים. אי"ה בעגלא ובזמן קריב.⁵

ש. או"ח רכ"ה. בברכת שהחיינו. (מחכ"א) זכורני שאבי שאל למרן שליט"א כשבא אצל ברית במשפחתנו, אם כיון שקנה בגד חדש, יכול לכוין לצאת בברכת שהחיינו שמברך אבי הבן על המילה, כשמעדיף שלא לברך בעצמו, והרי אינו דומה ברכת שהחיינו על מצות כבדת שהחיינו על הבגד, והשיב מרן שליט"א שאפשר. וברצוני לשאול, המשנ"ב (סי' ח' ס"ק י"ד) הביא מהפמ"ג שאם כמה אנשים קנו טליתים חדשים, כשמתעטפים בהם לראשונה לא יוציאו זה את זה בבכרת שהחיינו אלא כל אחד יברך לעצמו ע"כ, והנה בשהחיינו על מצות הלא אינו כן, כדמצינו בקידוש ברגלים ובר"ה ובשופר ובמגילה, שא' מוציא את האחרים, וא"כ לפי"ז האם היה עדיף כמקרה הנ"ל, שלובש הבגד יברך שהחיינו ויפטור את אבי הבן, ולא להיפך.

⁴היינו כצד קמא.

⁵מרן שליט"א כתב הוספה זו במכתב השאלה אחר התיבות 'כשבעזה"י יהיה זה למעשה בקרוב'. וברכת 'מחיה המתים' הוסיף מרן שליט"א אחר סדרת הברכות שבשאלה הנ"ל.

ת. בכל המצות מוציאים בשהחיינו, רק בטליתים שכ"א מברך על טליתו.

ש. באו"ח סי' רכ"ה ס"ב כתב הרמ"א די"א לברך ברוך אתה ה' אמ"ה שפטרני מענשו של זה וטוב לברך בלא שם ומלכות, וכתב במשנ"ב דכ"ה בדרך החיים אמנם דעת הגר"א לברך בשם ומלכות ובח"א כתב ג"כ דהמברך לא הפסיד, ע"כ. ויש לשאול איך לעשות למעשה.
ת. המנהג לברך בלי שם ומלכות.

ש. בהנ"ל. למה על בת לא מברך האבא ברוך שפטרני מענשה של זו, כמו שמברך על בנו.

ת. כי לא נפטר עד ששיאנה.⁶

ש. במש"כ מרן שליט"א (בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתס"ו), שהחזו"א לא היה אומר קודם שמו"ע דמנחה ומוסף הפסוק כי שם ה' אקרא וגו', העירו: א"ל רבנו הגראי"ל שטינמן שליט"א (זצ"ל) של"א דחושש שיתרגל לשונו ויאמר גם בשחרית או ערבית ויבא לידי הפסק. ע"כ. ולו"ד מרן הגראי"ל שליט"א (זצ"ל) תמיד חשבנו שטעמיה דמרן החזו"א זצ"ל הי' כי הי' מכוין מאד, ועד שהי' מכוין הפסוק כי שם ה' אקרא וגו' לא הי' מספיק להתחיל השמו"ע עם הציבור שעיקרו הוא להתחיל יחד עם הציבור תחילת השמו"ע והיינו תחילת הברכה הראשונה.

ת. פשוט שכל מה שלא נזכר בחז"ל לא אמר.⁷

⁶לכאורה יש לשאול בזה, א'. מ"ט אצל הבת האב מחוייב יותר מאצל הבן ולא עוד אלא זמן כה מרובה, ומנין המקור לזה. ב'. דא"כ כשמשיא את בתו יצטרך לברך כן והא לא מצינו, ועוד, היכן יברך אם בביהכ"נ או מקום אחר והיכן. ויל"ע. ועי' כאן להלן.

שו"ר דמש"כ מרן שליט"א כ"כ בכף החיים (או"ח סימן כ"ה ס"ק ט"ו) וז"ל, והא שאין מברכין על הנקבה בהגיעה לתחלת י"ג נ"ל הטעם משום דדרך העולם הבת ניזונת מבית אביה עד הנישואין וא"כ כיון שהיא תחת ממשלתו לזונה ולהשיאה יכול להוכיחה ג"כ וא"כ לא נפטר עד הנישואין עד אשר תהיה תחת ממשלת בעלה ואז הוא חייב להוכיחה, ולטעם השני של הלבוש משום שהיא נענשת בחטאו נראה בבית שיש לה ג"כ מזל של בעלה שבת פלוני לפלוני אפשר שיגבר מזל הבעל ולא תענש בחטא האב וע"כ לא תקנו לברך עכ"ל. ובס"ק י"ב הביא את דברי הלבוש ז"ל שם, שפטרני מעונשו וכו' פי' דעד עכשיו נענש האב כשחטא הבן בשביל שלא חינכו, ובלבוש פי' איפכא דעד עתה הבן נענש בעון האב יעו"ש, מ"א סק"ה, ולפי פי' השני מ"ש ברוך שפטרני ר"ל משום שהבנים קטנים מתים בעון אביהם והאב נענש עליהם מפני שהוא גרם מיתתן דבזה מוסיף על חטאתו פשע ולכך מברך ברוך שפטרני, מט"י אות א' ועי"ש מ"ש כל הלבוש, וכ"כ המח"ש סק"ה עכ"ל שם. והנה י"ל דהנפק"מ בין ב' הטעמים דלטעם א' יקשה למה כשמשיאנה לא מצינו שמברך ברוך שפטרני (וצ"ל דכיון דהאחריות עליה עובר לאדם אחר והיינו בעלה, ולא נפרדים לגמרי מעוונותיה, לכן אין ראוי שאביה יברך ברוך שפטרני בזמן שיש אדם אחר שנעשה אחראי על עוונותיה, ומשא"כ בבר מצוה שכשהאב נפטר ממנו אין אדם אחר שמתחייב בעוונותיו אלא הבר מצוה בעצמו ודו"ק) אמנם לטעם ב' ל"ק למה לא יצטרך לברך אף כשישיאנה כי מה שלא מברך כי אינה נענשת בחטאו וכנ"ל ודו"ק. ואפשר דזהו מ"ש בסוטה ב' א' אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו [וכידוע מהארי"ז ז"ל שכוונת הגמ' גם לזיווג ראשון] והיינו שאם רוצה ליזכות במי שמיועדת לו להיות אשתו הרי צריך שיהיו מעשיו הגונים כדי שיגבר מזלו על מזל אביה שאל"כ חלילה יכולה שתמות בחטא אביה ולזה אמרו חז"ל אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי 'מעשיו' שאם מעשיו יהיו הגונים אזי יזכה ב'אשתו' אבל אם ח"ו לא יהיו מעשיו הגונים לא יזכה אלא ב'אשה' אחרת ח"ו. ודו"ק.

ש. או"ח רל"ו. מעריב. בחו"ל אומרים אחר ברכת השכיבנו, ברכה נוספת של פסוקים והיינו, ברוך ה' לעולם כו' בא"ה המלך בכבודו כו' ועל כל מעשיו, ובטור משמע שזהו מנהג ולא חיוב. גם נתבאר שם שיש בזה חילוק מנהגים אם לאומרים אי לאו, ויש לשאול לפי מה נקבע מנהג זה שבא"י אין אומרים ברכה זו ובחו"ל כן אומרים.

ת. פחמע"ד.⁸

ש. בהנ"ל. האם בן א"י הנמצא בחו"ל חייב או צריך לומר ברכה זו.

ת. לא.

ש. בהנ"ל. כמו"כ בהיפוך, אם בן חו"ל הנמצא בא"י חייב או צריך לומר ברכה זו. ואם לאו, האם צריך התרת נדרים מאחר שזה המנהג אצלו לומר כן תמיד. (וכאן אולי יש סברא לומר שלא יאמר ברכה זו, כי כיון שהציבור מתחילין שמו"ע מבלי לומר ברכה זו א"כ כיון שהוא לבדו יאמר הברכה עלול הוא להפסיד על ידי כך שמו"ע בציבור. ואין לדחות סברא זו שלא מצינו שמדלג ברכת השכיבנו בכדי להספיק שמו"ע בציבור וא"כ ה"נ נימא שלא ידלג ברכה זו כדי שיספיק שמו"ע בציבור, ואין לדחות כן, כי השכיבנו היא ברכה חיובית ומשא"כ ברכה זו היא מנהג ואין חיובה כברכת השכיבנו).

ת. צריך.

ש. בענין הנ"ל. כתב הטור (או"ח סי' רל"ו) וז"ל, ומה שנוהגין להפסיק בפסוקים ויראו עינינו וקדיש לפי שבימים הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתאחר שם עד אחר תפלת ערבית ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם שמונה עשר אזכרות כנגד שמונה עשרה ברכות שיש בתפלת ערבית ונפטרין בקדיש ועתה שחזרו להתפלל ערבית בבתי כנסיות לא נתבטל מנהג הראשון כו' עכ"ל, וכתב הפרישה (ס"ק י') וז"ל, לא נתבטל המנהג הראשון וכו'. ואפילו בשבת דאין אומרים ברוך ה' לעולם וכו' ואם כן לא הוה להו למימר קדיש כמו דאין מפסיקין בקדיש בין גאולה לתפלה דשחרית אפילו הכי אומרים קדיש כמו שאומרים אותו בכל השבוע עכ"ל, ומה שאומרים קדיש בכל השבוע לכאן הוא משום שלא נתבטל מנהג הראשון שהיו אומרים הפסוקים וקדיש לאחריהם, ומבואר, דכיון שמתפללין שמו"ע רגיל, הי' צריך שלא לומר קדיש קודם השמו"ע כמו שבשחרית לא אומרים קדיש קודם השמו"ע משום הפסק בין גאולה לתפלה, אלא דכיון שלא נתבטל מנהג הראשון לכן אומרים קדיש גם האידנא. ויש לשאול בזה: א. היכן שנתבטל מנהג הראשון כמ"ש הטור ויש מן הגדולים שנהגו שלא לאמרו וכהנהוג בא"י, למה אומרים קדיש קודם שמו"ע. וצ"ב. ב. למה אומרים רק חצי קדיש, והרי היכן שאמרו הקדיש אחרי הפסוקים מסתמא אמרו קדיש שלם, ואולי אפילו עם תתקבל, רק כאן כיון שמתפללין

⁷אמנם עי' בתשובות הגר"ח שם (תשובה תתתס"ז) שכתב מרן שליט"א: הטור כתב שהרא"ש הי' אומרו, וע"ע בהערות שם.

⁸פוק חזי מאי עמא דבר.

שמו"ע אין שייך לומר 'תתקבל' קודם השמו"ע אבל קדיש שלם למה לא אומרים לכל הפחות וכמו אז. וצ"ב.

ת. אין לשנות מהמנהג.

ש. או"ח רל"ח. **מקרא בלילה**. כשנסענו מא"י לחו"ל, התחלנו לנסוע במטוס כשהי' בא"י אחד בלילה והיינו אחר חצות הלילה, ונסענו י"ב שעות וכל אותם י"ב שעות היו רק לילה, ובחלק מהשעות הנ"ל הי' זה כשבא"י הי' זה אחר חצות ובחו"ל קודם חצות, ובאותן השעות הי' המטוס בגובה עצום של יותר מאחד עשר אלף מטר מעל הקרקע (כך הי' כתוב בתוך המטוס בעת הנסיעה). והשאלה, איך הדין שם. האם מתייחסים למקום הגבוה ההוא לפי השעות של א"י והיינו אחר חצות הלילה וא"כ אפשר לומר שם מקרא וכגון תהלים (וכמ"ש לך מרן שליט"א, הודפס בס' תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתת"ע). או"ד לפי השעות של חו"ל והיינו קודם חצות הלילה וא"כ א"א לומר שם מקרא. או"ד אין מתייחסים למקום הגבוה ההוא לא לפי א"י ולא לפי חו"ל כי סוף סוף כעת אינו נמצא לא בא"י ולא בחו"ל (ומה שכ' קודם צדדים לומר שהוא כא"י או בחו"ל, הוא משום שנמצאים במקום לא מוגדר היכן נמצאים). או"ד אין למקום הגבוה ההוא כלל מושג של 'זמן' וא"כ אף שהי' כל הזמן חושך והיינו לילה מ"מ אפשר לומר מקרא. וצ"ב.

ת. זו שאלה ישנה ויש להחמיר בשניהם בדאורייתא ולהקל בדרבנן.

<<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת ויגש מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<<< ניתנת הרשות ואף **מצוה גדולה** היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381